

Nr. 1.

Brasiovu,

1. Ianuarie

1861.

Gazet'a si F6icia esse regulatu o data pe septemana, adeca: Martia. —

Pretinlu loru este pe 1 anu 10 f., pe diumetate anu 5 f. austr. inl-intrulu Monarchiei.

GAZETA

TRANSILVANIEI.

Pentru tieri straine 7 f. 50 cr. pe 1 sem., si 15 fr. pe unu anu. Se prenumera la t6te postele c. r., cum si la toti cunoscutii nostri DD-corespondinti. Pentru serie „petit se ceru 8 cr. val. austr.

Monarchi'a Austriaca.

Samuilu Miculu. Georgie Sincai. Petru Maioru.
Georgie Lazaru.

Motto: Samuila, se me priimesoi in curte'ti, nu pe nimicu, ci voiu se'ti facu o copia din chronic'a mea, pentruca me vei tiené. G. Sincai in ecsiliulu seu catra episcopulu S. Vulcanu dela Oradea.

D6mne, pana candu blastamulu acestu! G. Lazaru catra scolarii cei greoiti din Bucuresci. —

Dupa incheierea siedintiei din urma a comisiunii filologice romanesce conchiamate la Sibiu pe 2. Octobre a. c. Dn. protopopu Popasu a facutu urmat6rea propusetiune.

„Calatorindu noi — asia incep6 Dn. Popasu — cu, Baritiu, pretorulu I. Puscariu si adjunctulu I. Codru in Duminec'a trecuta impreuna, steteramu pe 1/2 6ra la satulu Avrigu apr6pe de malulu stangu alu Oltului, pentru c6 se cercetamu mormentulu lui Georgie Lazaru si loculu nascerii lui, alu acelu barbatu carele e recunoscutu de regeneratorulu limbei si nationalitatii romane in vecin'a ti6ra. Poporu numerosu — precum pe sirea f6rte raru — tocma esise dela servitiulu dumnediescu de sér'a. Stracurandune p'ntre 6meni ajunseramu dinaintea bisericeii gr. resaritene, in vecinatatea careia se afla asediatu mormentulu ce caut6mu. Cum er6 se se intemple, ca unu capitanu de 6ste, nepotu de mama alu renumitului literatu unguru Kazinczy, cum si rectorulu gimnasiului evangelicu din Brasiovu, fiindune astadata soçi de calatoria, insoçiundune si densii la acelu mormentu ne intrebara, ca cine ar fi ingropatu la loculu acela. Respunsulu ne f6, ca ce a fostu Kazinczy pentru unguri, este pentru romani G. Lazaru celu astrucatu acolo.

Indata apoi ne apucaramu se recitimu inscriptiunea de pe miculu si prea modestulu monumentu. Ce se vedemu in sa, p6tr'a fiindu f6rte farmici6sa, inscriptiunea in restimpu de ani 35 mai de jumetate s'a stersu si a disparutu. Inca multu cinci ani si chiaru p6tr'a intr6ga se va slarm6, se va resturn6 si va disparea. —

Cu ac6sta ocaziune 'mi aducu aminte — continu6 Dn. protopopu — cumca repostatii Samuilu Miculu, G. Sincai, Petru Maioru inca 'si au mormintele sale, care in sa nici atata nu sunt cunoscute natiunii precatu este alu lui Georgie Lazaru. Sunt de parere Domniloru, c6 se se prov6ce natiunea la o colecta, din carea lui Georgie Lazaru se i se ridice unu altu monumentu dintr'unu materialu duratoru pe mai multi seculi; intru asemenea se se ridice si la cei trei barbati ai natiunii unu monumentu comunu la unu locu unde s'aru afl6 cu cale. —

Membrii comisiunii primira acestu proiectu in tes f in unanimitate; se esc6 in sa intrebarea, d6ca acelu monumentu comunu ar trebui se fia totu materialu, séu mai virtosu c6 se i se dea o alta direptiune si insemnatate ce ar potea se aiba o mai mare iniuriinta asupra culturai nationale. Opiniunea Domnului canonicu Cipariu precumpani cu totulu in ac6sta parte si asia se invoira cu totii: Unu fondu nationalu numitu dupa acei barbati, destinatu de es pentru ajutoriulu junimii studi6se, adaosu la platile profesoriloru gimnasiali, incuragiarea literaturai. —

Ac6sta cestiune Domniloru trebue se puna in misicare t6te c6rdele inimeloru de romani cu atatu mai virtosu, ca aceeasi prov6ca 6resicum si on6rea nationala. O recomandamu deci discusiunii publi-

cului intregu, eara cu opiniunea n6stra nu voimu se preocupamu intru nimicu pe ale altora. Ceea ce ne mai simtimu indatorati a indeplini aici este c6, pentru generatiunea juna, carea prea se afla departata de timpurile intru care au vietuitu — nu, intru care au suferitu acei patru regeneratori de a doua 6ra, in lips'a totala de biografii scrise cu adeveritiune, se le comunicamu 6resicare date, spre a cun6sce din trensele, pentruca noi cei naintati in etate dorimu asia ferbinte a pastr6 memori'a lui Miculu, Sincai, Maioru si Lazaru; eara ac6sta se p6te cun6sce mai bine din lucrarile loru literarii, cate au ramasu in proprietatea posteritatii. Subscrisulu in sa premitte, ca cele insemnate aici le scria numai din memoria, pentruca in singuritatea unde se afla aruncatu de s6rte ii lipsescu cele mai multe funtani.

Samuilu Miculu de Sadu, ieromonachu in Blasiu, apoi revisorulu in Bud'a, studietu la Rom'a si airea, a tradusu din nou Bibli'a, vechiulu si noulu Testamentu, a publicatu celu dintaiu (in anulu 1780) o gramatica cu litere latine, a conlucratu la dictionariulu de patru limbi, a lasatu in urm'a sa netiparite istoria bisericeasca si o multime de alte manuscrite romanesce, care t6te apucasera in pastrarea episcopului Samuilu Vulcanu dela Oradia mare, pe care in sa episcopulu de acum in urmarea unei provocari venite nu scimucum, le a datu in manile ministeriului lui Bach, de unde se prea intielege ca ar trebui se se rec6ra c6 o proprietate nationala ce este.

Acesta e mai pe scurtu Samuilu Miculu alias Klein. Samuilu a muritu in Bud'a c6 revisorulu de carti, ca in Blasiu n'a potut'o sc6te la cale pana 'n capetu cu episcopulu Bob-

Georgie Sincai de Sinca, fiu din familia nobila si renumita, teologu de Rom'a, fostu bibliotecariu in Vaticanu, directorulu alu sc6leloru nationale, de unde scosu, — batutu cu palmile, de catra unu nobilu, Foszt6; aruncatu in temnitia c6 turburatoru; denumitu revisorulu alu cartiloru romanesce in Bud'a, esitu si de acolo, ajunsu sub acoperementulu amicului seu Samuilu Vulcanu, mai tardiu protegeatu in famili'a comitelui Vass; un auctoru alu „Croniceii romaniloru“ cul6sa din mai multe mii de scriitori, alu unei gramatice romane cu litere latine si a unei gramatice pentru limb'a latina, tiparitu in Blasiu 1803; luptatorulu curagiosu pentru natiune, mai pe urma infrantu si sfarmatu in inim'a sa, umilitu in giganticulu seu sufletu, parasitu de geniulu seu, a muritu, nu sciu unde, cu creerii cutrierati de o desperatiune colosala, pentruca in dilele lui elementele t6te fusesera in contra vointiei celei determinate.

Asia cunoscu eu pe Georgie Sincai dupa cate amu auditu despre densulu dela Dn. canonicu prepositu Ratiu, dela Dr. Ramontiai pe la 1828/9, dela tata-mea, care c6 studinte la veditu cea din urma data in Clusiu paremise la 1804 imbracatu in sumanu negru lungu si cu desagii de a umeru, cerendu dela unii grafi bani de drumu spre a calatori la Oradia mare, cum si din cate amu mai culesu dupa spusele celoru mai batranf ai clerului unitu pana pe la 1836; eara lectur'a Croniceii m'a confirmatu in opiniunea mea conceputa din tinertiele mele despre geniulu acelu barbatu nefericitu, carele dedatu a v6rbi, a scrie si a lucr6 c6 in dilele imperatului Iosifu II., nicidecum nu se potea dumeri si impac6 cu mesurile represive si reactionari care incepusera a se lu6 in contra romaniloru indata dela diet'a din an. 1791/2 inc6ce, de candu condeiulu de maestra alu consiliariului Mehesi depusese in supplex libellus valachorum t6te doriti6le si aspiratiunile romaniloru. Iosifu nu mai er6; unu Sincai trebue6 se devvie sacrificatu. Unulu c6 si altulu se nescusera prea turandu pentru secululu loru. —

Petru Maioru, nobilu de Dicio-St-Martinu, contimpuraniu alu celoru doi barbati mai susu numiti, studietu totu la Rom'a, prof. in Blasiu, protopopu in Sz. Raginu, in ac6sta calitate acun6catu de

catra magistratul localu in temnitia, apoi scosu de acolo cu caderea unora din membrii aceluiasi, revisorului de carti romanesci in Bud'a dupa Sincal; colaborat la dictionariu; — a scris si publicat: „Istori'a despre inceputul romanilor in Dacia; Istori'a bisericei romanilor, seu mai bine fragmente din aceeași; predicile, propovedaniile la morti, Didachi'a; ortografi'a roman'a cu litere latine (Clavis), o parte din Telemachu-lu lui Fenelonu, mai cateva disertatiuni latinesce in cërta cu slavulu Kopitar s. a.

Petru Maioru nu avuse nici maninele cunoscintie, nici talentele lui Sincal, nici neaudit'a mai nainte la romani iubire de studiu si simliti'a de feru a ieromonachului Samuilu, elu insa avu mai multa cunoscintia practica despre ómeni si patimele lor, sciu apoi se invetie chiaru din suferintiile sale; pentru acèst'a dupace scapà de persecutiunile ardelenilor, sasi, unguri si romaui (!), adica dupa ce scapà din temnitia, parasindu'si scaunulu protopopescu, se trase la Bud'a, unde reesi a se pune sub protectiunea palatinului Archiduce Iosifu, carele eiluà sub aparamentulu seu nu numai person'a, ci tocma si scrierile lui, precum se vede curatu din unu decretu alu aceluia emisu in favórea „Istoriei pentru inceputulu romanilor in Dacia," pe carea altii voi'a se 'i o sugrume. —

Petru Maioru a muritu totu in Bud'a la 1821 (?). In an. 1839 'iam cautatu mormentulu; nu i l'am aflatu. Canonichulu Teodoru Aronu succesorulu lui Maioru in revisoratu me asigurà ca nu i se mai cunosce urm'a de mormentu. —

Georgie Lazaru, nascutu in satulu Avrigu din o familia de cele mai bune, a studietu in Sibiu si la Vien'a; voindu a'si asecurà ecistinti'a sa in cleru, dupa pucini ani cati a petrecutu pe lunga episcopi'a in o trista disarmonia cu episcopulu Vas. Moga, geniulu si presimtiementele sale l'au impinsu, cá se'si caute subsistinti'a in tiér'a vecina intr'o epocha, candu acolo limb'a si nationalitatea romana devenise maltratata si bajocorita de catra straini intr'unu modu ne mai auditu, intr'unu timpu, pe candu romanulu potea díce cu totu dreptulu cá odinóira cutare s. Parinte candu cu luptele relegiose in contra Arianelor: Natio romana ingemuit, dum se graecam esse vidit! Dela Domnu pana la celu din urma logofetieliu scri'a si vorbi'a numai grecesce.

In dílele Domnului grecu Suti u, Georgie Lazaru pregatitu cu unu frumosu tesauru de cunoscintie, inllacaratu de spiritulu nationalitati, sboutu din cartile lui Maioru si din conversatiunea ce avuse cu pucini barbati romani, carii in acelu timpu de o reactiune generala (dupa pacea dela 1815) inca totu nu sciusera despera de viitorulu romanului, armatu cu barbati'a unui martiru si — cu saraci'a in punga, merge la Bucuresci, se pune sub protectiunea Balenilor si a Balacnilor, intre carii nationalitatea inca nu amortise cu totulu, deschide o scóla romanésca la monastirea S. Sav'a; incepé dela ABC-dariu, preste pucinu insa naintà pana a prelege din filosofia si matematica; eara candu scóte pe scolarii sei afara la campu spre a escecutà mesuraturi geometrice, e declaratu de catra calugarii greci de fermecatoru si turburatoru; dupa multe si neaudite persecutiuni in timpul revolutionii Ipsilantiane (1821/2) scapa cu fug'a in patri'a sa, unde aproape de a desperà ca si Georgie Sincal, móre luandu cu sine amar'a durere, ca nu 'ia fostu datu a respunde intru totu gloriósei chiamari a renascerii nationale, la carea se simtise a fi destinat. Insa sulletu nobilu si mare, fie'ti repaosulu paciuitu, pentru ca scopulu teu e ajunsu mai pre susu de asteptarile tale!

Cine vrea se afe ceva mai multu din viét'i'a lui Georgie Lazaru, se caute in „Curierulu de ambe secse“ dela 1838 si in „Fóia“ dela 1839.

Guberniulu Tieri romanesci e determinatu, cá indata ce se va fini cladirea cea maréti'a destinata pentru academia, seu mai bine universitate in Bucuresci, lui G. Lazaru se'i ridice unu monumentu in loculu unde se afla bisericuti'a dela S. Sav'a. Romanii de simtieminte condusi cam pe sub maza dupa timpurile de a tunci de Dn. Petru Poenaru mai cercasera asia ceva pe la a. 1844; ci diplomati'a rusésca cu partit'a sa li s'a lungitu in drumu, in catu din acelu planu se alése nimicu. —

Ce vi se pare Domnilor, mai fi-vomu noi óre si pe viitoru condamnatu, cá pe acestu pamentu alu Transilvaniei udatu de atata sange si de multe lacrimi a le romaniloru se nu avemu nici unu locu de cultu nationalu, nici o suvenire monumentala, care cá nisce martori muti ai seculiloru se fia in stare de a nutri si adaoge in generatiunile viitóre simtiemintele nationale si patriotice? Este óre cá se mai dispara si de acum inainte faptele nobile, generose seu glorióse a le martiriloru nostrii, precumu au disparutu ele pana acum? —

Eu nu mai credu acést'a.

De amu aci oa vomu merge cersindu din casa 'n casa cate 10—15 cruciari dela o famili'a. indurative cresciniloru, compatimitive romaniloru voue insive et:

Date obolum Belisario.

Nu mai lasati atatea lacune in Martirologiulu vostru.

Rogati si pe acei archipastori ai vostrii, carii sunt totuodata i romani, cá se dea binecuvéntarea loru preste acestu propusu evlavosu alu vostru.

Zernesce, in ajunulu nascerii lui Christosu.

G. B. —

А р а д ъ, 31. Дечебрь ет. п. 1860.

Дп зрт'а челорѣ зце дп Нрїи 52, 54, 55 аї ачестей Газете се маї рецїстрѣтѣ чева шї дїп віаца нóстрѣ констїтүціональ, — шї кз ачётѣ съ дпкеїзмѣ анль 1860.

Дп стóтотълѣ шї тзрзвзареа, кзшзнате прїп пзблїкзрета дїплóтеї дїп 20. Октобрь се дпченѣ кз дпчетълѣ шї пе аїчї а се формзрے партїте, шї а се пзне дп аптївїтате орғанїсарєа комїтатълї. —

Сзпретълѣ комїте де Бохзс 'шї дпченѣ аптївїтатеа кз конкїзмареа тетзрїлорѣ маї афлъторї дп віедѣ дїп комїтетълѣ дїп 1848, кам пе ла мїжлокълѣ ачестей лзне, — кз карїї апої цїнѣ о конферїнцѣ дескїсѣ дп прївїнцз конзпзерей комїтетълї орғанїсарорїх. —

Ачестей конферїнде се премїсерѣ маї мзлте конферїнде прївзте, цїнхте парте ла дпсшї сзпретълѣ комїте, парте ла кондкзкторїї де партїте. —

Ротънїї дпкѣ фзрѣ адвзпцїї шї кїзмзцїї ла конспзларєе прелїмпарѣ прїп зелосълѣ конферзте алѣ пострѣ D. Іоанѣ Поповїчѣ адвокзтѣ, пентрѣ ставїлїрєа кадеї, пре карє ворѣ аве а дпзпнтаре дп вїїторїх шї пентрѣ а се конзпне дпзпнте де тóте спре а пзшї пентрѣ вїневензарєа сзпретълї комїте дїп партеа ротънїлорѣ. —

Дп ачестѣ конферїнцѣ с'а афлатѣ шї о асфелїх пропзперє кзткѣ: „ротънїї сѣ стєїе пе локѣ, иї сзпт 2 дїп 3 пзрцї, ва шї маї мзлѣ, але ачестѣї комїтатѣ; сзпретълѣ комїте е арістократѣ магіарѣ некзпоскзтѣ пзп' акзм а фїре амїкѣ ротънїлорѣ, препондеранцз пзтерей дп формѣ се vede а фїре шї е дп мзлѣ магіарѣ; — сѣ се деїе дар'окзсізне магіарїлорѣ ашї арѣтарє фзрүцїетатеа прокїзматѣ дп лзтеа тарє; де ва фї пофїтѣ óрекарє дїптре ротънї, — ла атарє конспзларєе прїп дпсшї сзпретълѣ комїте, — ка ротълѣ, — ачестз се аїзѣ а дптрезарєе пропорцїзнеа, дп карє воїеште сзпретълѣ комїте а дпмпзрѣтшїре пре ротънї дп есерцїїзілѣ егалей дпдрептзцїрї; нз се ва еспрїма сзпретълѣ комїте дп прївїнцз пропорцїзней, сѣѣ ва фї ачестз стазверїтѣ лекзвелїтѣ пропорцїзней локзїторїлорѣ ротънї, сѣ і се зїкѣ сзпретълї комїте адїеу, ротънїї сѣ се пзлѣ єрѣ дп аштептарє; магіарїї сѣ се лесе а орғанїсарєе комїтатълѣ кзм ворѣ врѣ шї а дїсзпне де пої фзрѣ пої, токма дп контра прїпчїпїлї прїп дпї прокїзматѣ де недрептѣ. —

Ачєастѣ пропзперє — шї проїентѣ *), — ремзсерѣ дпсе есзлатѣ, шї сѣ статорнїчї а се вїневентарє сзпретълѣ комїте дп лїмбз ротълѣ, че с'а шї дптжмплатѣ; ротънїї се арётѣ кзтѣ маї лóїалї, єї дедєрѣ крезтжпнтѣ сїтүзлї де дрептзте магіарѣ; магіарїї шї маї вжртосѣ клїка магіарѣ ле респзпсерѣ кз перфїдїтате, прекзт се ва vedē маї ла вале. —

Конферїнцз дескїсѣ кз тетзрїї комїтетълї дїп 1848 се цїнѣ, дп карє сѣ декретѣ, кз: дзпѣ че мзлцї дїптре тетзрїї дїп 48 нз маї есїсѣтѣ, сѣ се конкїзмє попорълѣ респєнсивє репрєскптанцїї ачестзїа 1. дзпѣ о мїїе, ла о позѣ алецере де комїтатѣ пре 28. Дечебрьє. — Се нз те мїнзпезї?! авїа трєкѣ дп декретѣ, ка комзпеле ротъпешїї се фїѣ провокзте дп лїмбз ротълѣ; дпсшї сзпретълѣ комїте се дпчеркѣ а дппзмпнаре ачєстѣ проїентѣ пропзсѣ де Б. Лздовїкѣ Шїмонї шї спрїжїнїтѣ де маї мзлцї; шї дп зртѣ нз се дпвої, де кзтѣ ла тразєотарєа орїціналълї магіарѣ пре ротънїѣ. — Авзїцї! се штїцї че ве аштєптѣ шї пе Двóстрѣ. —

*) Дєкѣ нз вреацї се маї ретъпешѣ еарѣшї а чїпчеа рóтѣ дп карълѣ статълї, апої, пентрѣ Дзмпнезєѣ, се мїшкѣтѣ шї ахєронта, ка нїчї знѣ локѣ, че пе конпете нóзе дп ордінеа алецерїлорѣ се нз'лѣ скзпѣтѣ дїп мзлѣ. Астз ва се зїкѣ а аве віедѣ констїтүціональ: сѣ тзвлї кз фзрзптеа рєдїкатѣ, се 'цї аперї дрептълѣ кз орче прецѣ скзлзндзте де тїмпзрїї; нз пе сзкчєдѣ тóте дпкордзрїлє, атзпчї потєтѣ ешї шї дпзпнтеа Езропєї кз насзрїлє нóстрє, шї вїна нз нї са да позє чї челорѣ че аз кзтрїєратѣ лзшеа, кз'сѣ пзртъторїї де чївїлїтате дп орїентѣ, шї апої єї сзпт чеї маї тїранї ескїсісїтї шї деспрєцїторї де тотѣ че е дрептѣ, фадѣ кз колзкзїтóрєлє пзцїзнї. Ашз фзцілорѣ пе тотѣ локълѣ се пе лзптѣтѣ а пе сїмзлє дрептзрїлє, ка се нз пе дпшзпте кїарѣ шї єї, кз пої ла лзтїна сóрєлзї лївєртатєї шї а констїтүцїзней амѣ девєнїтѣ орвї, ка реакціонарї, карїї нз штїѣ, че е лївєртагєа.

Нз е невзлѣ чїне мзлкѣ 7 пзнї, чї е невзлѣ чїне ле дѣ! Рєсзлзтєлє апої се ле вотзарѣтѣ фзцілорѣ пзлѣ ла марцїнїлє пзтзптълї, ка се пе афлътѣ демнї де протєцєрєа опїнізней пзвлїче. —

Ped.

